

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра   Фінансів

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

_____
(підпис)
“   ” _____ 201__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 8.07072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за магістерською програмою професійного спрямування
«Державні та муніципальні фінанси»

на тему: **«Акцизний податок: фіскальна та регулююча роль»**

Виконавець:

студент   ЦВФН   факультету
Ковенко А.В.

_____
/підпис/

Науковий керівник:

К.е.н., ст. викл.
Богатирьова Є. М.

_____
/підпис/

АНОТАЦІЯ

Ковенко А.В. «Акцизний податок: фіскальна та регулююча роль»,
кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності «Фінанси,
банківська справа та страхування» за магістерською програмою
«Державні та муніципальні фінанси»,
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, 2017 рік

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єкт дослідження – процес адміністрування акцизного податку в Україні.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти акцизного податку як форми специфічних акцизів, історичні передумови виникнення та розвитку акцизного оподаткування, економічна сутність акцизного податку, механізм справляння акцизного податку.

Проаналізовано надходження акцизного податку до Зведеного бюджету України, надано оцінку акцизного оподаткування алкогольних напоїв та тютюнових виробів, досліджено фіскально-регулюючі аспекти акцизного податку в Україні, проблемні аспекти адміністрування акцизного оподаткування України.

Запропоновано напрями вдосконалення механізму справляння акцизного податку в Україні, а саме: розробка прогнозованого графіку підвищення ставок акцизного податку, розробка комплексної Стратегії протидії незаконному виробництву та обігу підакцизної продукції, посилення боротьби із тіншовим сектором через запровадження електронної акцизної марки та автоматизованої системи контролю за обігом підакцизних товарів, направлення частини акцизного податку на фінансування програм охорони здоров'я, підвищення екологічної спрямованості акцизного податку, запровадження мінімальних роздрібних ціни на тютюнові вироби.

Ключові слова: акцизний податок, акциз, акцизне оподаткування, специфічний акциз, моніторинг, Зведений бюджет, вектори гармонізації.

ANNOTATION

Kovenko A. V., «Excise tax: fiscal and regulatory role»,
Qualifying work for obtaining an educational master's degree in a specialty
«Finance, Banking and Insurance» under the master's program
«State and municipal finances»,
Odessa National Economic University Odessa, 2017
Odessa National Economic University
Odessa, 2017

Master's qualification work consists of three sections. The object of the study is the process of administering the excise tax in Ukraine.

The theoretical aspects of excise tax are considered in the paper as the form of specific excises, the historical background of the emergence and development of excise taxes, the economic essence of the excise tax, the mechanism of collection of excise taxes.

The analysis of the excise tax receipts to the Consolidated Budget of Ukraine, the assessment of excise taxation of alcoholic beverages and tobacco products, the fiscal and regulatory aspects of excise tax in Ukraine, and the problematic aspects of the administration of excise taxes of Ukraine are researched.

The directions of improvement of the mechanism of excise duty collection in Ukraine are proposed, namely: the development of a forecast schedule for raising excise tax rates, the development of a comprehensive Strategy to counteract the illicit production and circulation of excisable products, strengthening the fight against the shadow sector through the introduction of an electronic excise mark and an automated system for controlling the circulation of excisable goods, sending part of the excise tax to financing health care programs, increasing the environmental focus a excise tax, the introduction of minimum retail prices for tobacco products.

Keywords: excise tax, excise, excise taxation, specific excise, monitoring, consolidated budget, vectors of harmonization.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ ЯК ФОРМИ СПЕЦИФІЧНИХ АКЦИЗІВ.....	8
1.1. Історичні передумови виникнення та розвитку акцизного оподаткування.....	8
1.2. Економічна сутність акцизного податку.....	16
1.3. Механізм справляння акцизного податку.....	22
РОЗДІЛ 2. ОЦІНЮВАННЯ ФІСКАЛЬНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ТА РЕГУЛЮЮЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ В УКРАЇНІ	34
2.1. Моніторинг надходжень акцизного податку до Зведеного бюджету України.....	34
2.2. Оцінка акцизного оподаткування алкогольних напоїв та тютюнових виробів.....	47
2.3. Проблемні аспекти адміністрування акцизного оподаткування України.....	66
РОЗДІЛ 3. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ СПРАВЛЯННЯ АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ В УКРАЇНІ.....	74
3.1. Зарубіжний досвід оподаткування специфічним акцизом та можливості його імплементації в українську практику.....	74
3.2. Вектори гармонізації специфічного акцизного оподаткування в Україні згідно вимог ЄС.....	78
3.3. Шляхи підвищення ефективності акцизного оподаткування в Україні.....	88
ВИСНОВКИ.....	94
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	102

ВСТУП

Актуальність теми. Роль акцизного податку у соціально-економічних процесах визначається його здатністю регулювати інтерес виробників до входження у такі сфери бізнесу, як виробництво алкоголю, тютюну, транспортних засобів, паливо-мастильних матеріалів. Вилучення надприбутку з окремих високорентабельних галузей виробництва підакцизних товарів, а також зменшення споживання продуктів, які несуть шкоду здоров'ю та навколишньому середовищу є функціональним проявом та проблемами акцизного оподаткування.

Акцизний податок, яким оподатковуються окремі групи товарів, належить до групи непрямих податків. Зважаючи на те, що переважна частка у складі податкових надходжень до бюджету держави припадає на непрямі податки, питання акцизного оподаткування, як одного з видів непрямих оподаткування, завжди знаходиться в центрі уваги науковців. В Україні останнім часом спостерігається тенденція до посилення як його фіскальної, так і регулюючої ролі щодо впливу на соціальні та економічні процеси, що відбуваються в державі. Дослідження обраної тематики дослідження важливе в умовах економічної і політичної кризи, яка загострює питання необхідності наповнення доходної частини бюджету держави. Через цей непрямий податок держава має можливість здійснювати перерозподіл фінансових ресурсів між різними суб'єктами, чинити вплив на сукупний попит та пропозицію, здійснювати регулювання структури та обсягів виробництва. А це, у свою чергу, обумовлює високу актуальність теми.

В сучасній науковій літературі велику увагу вітчизняні вчені приділяють питанням акцизного оподаткування взагалі та системі специфічного акцизного оподаткування. Цю проблему розглядали ряд таких науковців, як: В.Андрущенко, О.Данілова, А. Дрига, В. Коротун, І. Лютий, В.Опаріна, А.Соколовська, В. Федосов, С. Юрій. Ґрунтовно проблематикою акцизного оподаткування займалися В. Бабіч, Г. Буканов, Д. Гетманцев, Ю. Іванов,

О.Костяна, А.Крисоватий, Н. Нечай, В.Приймак, Д.Серебрянський, Ю.Сибірянська, С.Сівіцька, О.Смірнова, І.Чугунов, К. Швабій та ін. Вчені розглядали акциз в історичному розвитку, його фіскальний та регулюючий потенціал. Серед науковців суттєві регулюючі властивості акцизного оподаткування відзначили: П.Боровик, О.Заклекта-Берестовенко, О.Фрадинський, І. Хлебнікіова, О. Покатаєв та безліч інших вітчизняних дослідників. Проблеми справляння акцизного податку в Україні досліджували такі вчені, як: Л.Сідельнікова, П. Боровик, П. Климець, А.Пислиця, Ю. Слободянюк, Є. Хорошаєв, П.Бечко, В.Довгалюк та інші. Досліджували проблемні питання системи адміністрування акцизного податку такі вчені, як: О. Волкова, О. Хомутиннік, І.Горіна, А. Іванченко, В. Коновалюк, О. Данілов, В. Загорський В. Олефір, О. Непочатенко та ін. Зарубіжний досвід акцизного оподаткування, зокрема можливості гармонізації вітчизняної практики до норм ЄС, розглядалися у працях: С. Карпенко, Н. Лисецької, Т. Мединської , О.Олійничук, М.Дученко, Т. Кошук , А. Бочі, Є. Богатирьової, І. Євсєєвої, Н.Лисенької, І. Трубін.

Метою дипломної роботи є висвітлення теоретичних засад акцизного оподаткування, його фіскального та регулюючого потенціалу, виявлення векторів наближення вітчизняного досвіду застосування акцизного податку до норм ЄС, а також розробка рекомендацій щодо його удосконалення.

Відповідно до поставленої мети у магістерській роботі було визначено такі **завдання**:

- розглянути історичні передумови виникнення та розвитку акцизного оподаткування;
- розкрити економічну сутність акцизного податку;
- показати механізм справляння акцизного податку;
- провести моніторинг надходжень акцизного податку до Зведеного бюджету України;
- дослідити фіскально-регулюючі аспекти акцизного податку в Україні;

- провести оцінку акцизного оподаткування алкогольних напоїв та тютюнових виробів;
- дослідити проблемні аспекти адміністрування акцизного оподаткування України;
- проаналізувати зарубіжний досвід оподаткування специфічним акцизом та розглянути можливості його імплементації в українську практику;
- розглянути вектори гармонізації специфічного акцизного оподаткування в Україні згідно вимог ЄС;
- дослідити шляхи підвищення ефективності акцизного оподаткування в Україні.

Об'єктом дипломної роботи є процес справлення та адміністрування акцизного податку в Україні.

Предметом дипломної роботи є сукупність відносин, що виникають в процесі справляння акцизного податку до бюджету.

Методи дипломної роботи. Дипломна робота виконана із застосуванням таких загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, як: аналізу – для вивчення складових елементів та ролі акцизу як податку; синтезу – поєднання абстрагованих сторін цього дослідження і відображення його як конкретної цілісності; ретроспективного аналізу – дослідження історичного досвіду справляння акцизу; методи порівняльного аналізу – при виявленні загальних і специфічних рис у структурі акцизного податку в Україні та в інших країнах, вивченні вітчизняного та зарубіжного досвіду справляння акцизів; статистичний метод - при виявленні тенденцій у показниках надходження акцизного податку; табличний метод служить накопиченню, опрацюванню і зберіганню інформації, графічний метод, що дає можливість більш наглядно продемонструвати результати дослідження; економіко-математичні методи, моделювання, прогнозування – при побудові моделей залежності надходжень акцизного податку від різних чинників.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти з питань оподаткування специфічним акцизом, дисертаційні та

монографічні праці, навчальні посібники, періодична економічна література, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, доповіді науково-практичних конференцій, коментарі фахівців та експертів, статистичні матеріали Державної служби статистики України, Державної казначейської служби України, Всесвітньої організації охорони здоров'я та Європейської комісії, моніторингові звіти Інституту бюджету та соціально-економічних досліджень, звіти Міністерства охорони здоров'я України, інтернет-ресурси.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у: систематизованому викладі теоретичних засад адміністрування акцизного оподаткування, визначенні ефективності акцизного податку в Україні, розробці практичних рекомендацій з удосконалення механізму справляння та адміністрування акцизного податку в Україні, спрямованих на підвищення їх фіскальної та економічної ефективності. На основі зарубіжного досвіду, окреслено окремі напрямки вдосконалення процесів адміністрування акцизного податку через підвищення ефективності контролю за обігом та реалізацією алкогольних та тютюнових виробів.

Практичне значення одержаних результатів: представлені напрямки удосконалення можуть бути використані у роботі Державної фіскальної служби України при розробці нормативно-правових актів, у роботі науково-дослідних установ та навчальному процесі.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 105 сторінок. У роботі наведено 33 рисунки та 17 таблиць. Список використаних джерел налічує 62 найменування.

ВИСНОВКИ

В процесі написання роботи висвітлені теоретичні засади акцизного оподаткування, його фіскальний та регулюючий потенціал, виявлено вектори наближення вітчизняного досвіду застосування акцизного податку до норм ЄС, а також розроблені рекомендації щодо його удосконалення. В результаті проведеного дослідження можна виокремити окремі теоретичні висновки та зробити наступні пропозиції щодо вдосконалення механізму акцизного оподаткування в Україні.

Акцизний збір відігравав виняткове фіскальне та регулююче значення протягом усього свого часу активного використання, як джерела податкових надходжень та засобу державного регулювання економіки. Історія виникнення та розвитку акцизного оподаткування свідчить, що в позитивному руслі він міг стати передумовою розвитку економіки держави, а у протилежному випадку – ефективним засобом її пригнічення та деградації. Саме тому, у процесі його запровадження та використання акцизного податку в податковій системі країни необхідною умовою є вивчення історичного досвіду його застосування. Нами виявлені наступні етапи ретроспективного розвитку акцизного оподаткування: перший етап – період протягом 1992 по 1999 рр.; другий етап – у 2000 році перелік підакцизних товарів скоротився на 14 умовних товарних груп; третій етап – на початку 2003 року ювелірні вироби виключено із групи товарів, що вважаються підакцизними; четвертий етап – прийняття в 2010 році Податкового кодексу України та заміна назви із акцизного збору на акцизний податок; п'ятий етап – у 2013 році включено до групи підакцизних товарів операції з відчуження цінних паперів та фінансових деривативів.

Акцизний податок за формою оподаткування є непрямим, за економічним змістом об'єкта – є податком на споживання, за методом нарахування – окладний, його сплачують переважно юридичні особи. Суть акцизного податку полягає в тому, що ним обкладаються товари, котрі є суспільно-шкідливим або над рентабельними. Основним завданням побудови сучасної системи акцизного

оподаткування є визначення балансу між виконанням акцизним податком фіскальної функції, яка проявляється в формуванні доходної частини бюджету, та регулюючої, адже саме акцизний податок є одним з найголовніших інструментів обмеження споживання алкогольних напоїв та тютюнових виробів. Спираючись на вітчизняний та зарубіжний досвід, товари, що оподатковуються акцизним податком, зазвичай відповідають одній або декільком з наведених характеристик:

1) вживання таких товарів є шкідливим або для здоров'я людини, що їх споживає, або для навколишнього середовища. Встановлення акцизу на такі товари, по-перше, сприяє зниженню обсягів їх споживання у зв'язку з їх істотним здорожчанням, а, по-друге, дозволяє дещо компенсувати у фінансовому плані для держави негативні наслідки, пов'язані зі вживанням таким товарів (наприклад, збільшення витрат на медичне обслуговування населення);

2) товари, що належать до категорії предметів розкоші. Ціни на подібні товари зазвичай є дуже високими, тому дозволити собі їх придбання можуть лише дуже заможні громадяни. Встановлення акцизу на такі товари зазвичай спрямоване на збільшення доходів бюджету;

3) виробництво таких товарів характеризується дуже високою рентабельністю. У результаті встановлення акцизу на такі товари держава бере участь у розподіленні надприбутків такого виробництва;

4) сфера обігу товарів перебуває під державним контролем, недопущення випадків фальсифікації або незаконного обігу такої продукції є надзвичайно важливим для держави завданням.

Дослідження механізму справляння акцизного податку здійснено на основі аналізу елементів цього податку, таких як платники, підакцизні товари, об'єкти оподаткування, види ставок. Розкриваються особливості стягнення акцизу з тютюнових виробів та алкогольної продукції, пов'язані із застосуванням акцизних марок. Також деталізуються особливості оподаткування виробництва на митній території алкогольних напоїв, пов'язані з

використанням податкового векселя, зокрема розроблена наочна схема із використання цього інструмента.

Під час аналізу фіскальної ролі податку виявлена його зростаюча фіскальна роль. З метою визначення ролі акцизного податку в наповненні дохідної частини бюджету та його впливу на поведінку платників, нами проаналізовані доходи Зведеного бюджету України за 2012-2016 роки і виявлено, що непряме оподаткування у складі трьох податків (податок на додану вартість, акцизний податок та мито) формує більше 40%, а акцизний податок - близько 13% доходів Зведеного бюджету України. Питома вага акцизного податку в з кожним роком збільшувалась, і найбільший приріст відбувся в 2016 році. Отже, держава спрямовує фіскальне навантаження саме на непряме оподаткування.

Підтвердженням посилення фіскальності акцизного оподаткування є й збільшення його питомої ваги акцизного податку в доходах Зведеного бюджету України і податкових надходженнях у період 2012 – 2016 рр. Питома вага акцизного податку в доходах Зведеного бюджету України за 2012 – 2016 рр. зросла з 8,62 до 13%, а питома вага акцизного податку в податкових надходженнях з 10,65 до 15,64%. Також підтвердженням посилення фіскальності акцизного оподаткування є й збільшення його питомої ваги у ВВП з 2,7% у 2012 році до 4,0% у 2016 році .

За наслідками аналізу регулюючого потенціалу встановлено, що акцизний податок дедалі частіше розглядається як один з найбільш ефективних інструментів регулювання попиту та пропозиції обмежених груп підакцизної продукції. Регулююча функція акцизу проявляється у: здійсненні впливу на обсяги виробництва та споживання підакцизних товарів, структуру виробництва та споживання, стимулюванні зростання ефективності виробництва, покращенні якості кінцевого продукту, поліпшенні споживчих якостей продукції, регулюванні рентабельності виробництва, перерозподілі доходів між різними верствами населення.

Особливо актуальною у механізмі акцизного оподаткування є проблема побудова системи ефективного контролю за виробництвом та обігом лікеро-горілчаних напоїв і тютюнових виробів, яка б унеможливила тінізацію цієї продукції. Саме зазначені види підакцизних товарів завжди перебували в товарно-грошовому обігу усіх країн, оскільки користуються постійним підвищеним попитом у населення і їх виробництво є високорентабельним. Питома вага алкогольних напоїв і тютюнових виробів у структурі реалізації як підакцизних, так і продовольчих товарів в Україні є однією з найвищих. Ринки продовольчих підакцизних товарів у нашій країні є на сьогодні одними з найдинамічніших серед усіх інших. Україна займає одне з перших місць серед європейських країн за показником вживання алкоголю на душу населення.

В Україні спостерігається тенденція до посилення фіскальної функції акцизного податку на спирт етиловий в періоди спадів економічної активності в державі. У такі періоди відбувалося істотне зростання ставки акцизу. Окрім фіскальної функції, оподаткування виконує також регулюючу функцію, спрямовану на обмеження вживання підакцизних товарів. Надмірне споживання підакцизного спирту етилового та вироблених з нього алкогольних напоїв негативно відбивається на стані як фізичного, так і психічного здоров'я громадян та нації загалом. Аналіз акцизного оподаткування алкогольних напоїв продемонстрував, що ставки акцизу на даний продукт протягом останнього десятиріччя істотно зросли. Однак, незважаючи на це, їх рівень щодо більшості алкогольних напоїв є набагато нижчим, ніж у країнах ЄС. Зростання ставок основного акцизу на алкогольні напої, збільшення мінімальних оптових і роздрібних цін на такі напої, впровадження роздрібного акцизу в період істотного зниження реальних доходів населення – усе це привело до зниження обсягів споживання алкогольних напоїв. Це, з одного боку, є позитивним моментом, оскільки споживання таких продуктів шкідливо для здоров'я. Однак зниження легальних обсягів продажу алкоголю супроводжується активізацією тіньового обороту.

Акцизний податок з тютюнових виробів в українській податковій системі відіграє роль виключно фіскального інструменту, активація якого відбувається в умовах не так гармонізації акцизного оподаткування до вимог ЄС, як гострих бюджетних потреб Уряду. Протягом аналізованого періоду (2003–2016 рр.) в умовах відносно позитивної динаміки економічного зростання (2003–2008 рр.) Уряд не використовував акцизну політику як потужний фіскальний інструмент, про що свідчить питома вага акцизного податку з вітчизняних тютюнових виробів у ВВП, яка протягом цього часу знаходилася на рівні 0,3–0,4 %. Для порівняння: у 2016 році цей показник становив 1,4 %. Тобто Уряд повинен використовувати всі наявні інструменти для того, щоб тютюнова галузь і надалі залишалася бюджетоутворюючою при одночасному формуванні умов для стабільного розвитку галузі та подальшому просуванні експортних можливостей.

В Україні в цілях оподаткування тютюнових виробів акцизним податком використовується досить складна система ставок, яка не дозволяє однозначно оцінювати вплив законодавчих змін на обсяги бюджетних надходжень. Це також супроводжується недосконалим механізмом бюджетної класифікації акцизного податку, за якої чітко відокремити специфічну та адвалорну компоненту практично неможливо. Основна частина суми бюджетних надходжень від акцизного податку з тютюнових виробів формується за рахунок застосування мінімального податкового зобов'язання. Підвищення специфічної ставки та мінімального податкового зобов'язання збільшує податкове навантаження на всі категорії тютюнових виробів та підвищує прогнозованість надходжень до державного бюджету. Сума акцизного податку, що перераховується до бюджету за рахунок застосування адвалорної ставки податку, є порівняно низькою. Окрім того, ці надходження менш прогнозовані, оскільки визначаються динамікою цін на цигарки (МРІЦ), які встановлюються виробниками та не контролюються державою, і підвищити частку акцизного податку може або кардинальний ріст зазначених цін, або перехід споживачів до більш преміальних тютюнових виробів.

Незважаючи на перманентні зміни в адмініструванні акцизного оподаткування в Україні спрямовані на підвищення його ефективності, виявлено низку недоліків в цій сфері: нецільове використання підакцизних товарів за пільговим оподаткуванням; порушення в сфері обігу акцизних марок; наявність підпільного виробництва підакцизних товарів; контрабанда підакцизних товарів; тіньовий роздрібний продаж підакцизних товарів.

На основі аналізу міжнародного досвіду у сфері акцизного оподаткування відзначено такі напрями його імплементації у вітчизняну практику:

1) Гармонізація ставок акцизного податку з країнами ЄС на тютюнові вироби, нафтопродукти, спирт та алкогольні напої. В Україні ставки на згадану підакцизну продукцію є суттєво нижчими, аніж в країнах ЄС. Приведення ставок акцизного податку до рівня країн ЄС у напрямі детінізації економіки забезпечить: зростання обсягів бюджетних надходжень; унеможливлення контрабанди алкогольних та тютюнових виробів до країн Європи. Водночас даний захід матиме і позитивний соціальний ефект, оскільки виступатиме в ролі економічного чинника зменшення споживання суспільно небезпечної продукції (алкоголь, тютюнові вироби). Однак слід посилити державний контроль за нелегальним виробництвом та реалізацією алкогольних і тютюнових виробів.

2) Вдосконалення системи акцизного оподаткування в Україні шляхом: вдосконалення системи контролю за виробництвом та обігом підакцизних товарів; використання одного з режимів державної монополії на оптово-роздрібну торгівлю або її суцільний контроль з боку держави; вдосконалення єдиної автоматизованої електронної системи моніторингу за виробництвом та обігом підакцизних товарів, зокрема спиртовмісних рідин з метою унеможливлення здійснення шахрайських дій; подальше вдосконалення та виключення «корупційної складової» з нового «пільгового тарифу» ввезення вживаних авто в Україну, який працюватиме до 31 грудня 2018 р.; підвищення ефективності акцизних складів з врахуванням світового досвіду. Реалізація заходів, відповідно до вищезазначених орієнтирів, дозволить підвищити ефективність вітчизняного акцизного оподаткування, а також сприятиме

протидії тіньовим явищам у господарській діяльності, які є ключовою проблемою національної економіки сучасності.

Виявлено вектори гармонізації українського специфічного акцизного оподаткування до вимог ЄС: можливість розмежування груп підакцизних товарів на гармонізовані та негармонізовані у податковому законодавстві України; удосконалення переліку підакцизних товарів через введення до його складу товарів, які за своєю сутністю є підакцизними в країнах ЄС; запровадження поступового підвищення розміру ставок податку, в тому числі і через відновлення механізму індексації ставок, встановлених у національній валюті; удосконалення чи впровадження європейської електронної системи контролю за виробництвом та обігом підакцизних товарів; вдосконалення системи надання пільг з акцизного податку; запровадження механізму призупинення та анулювання ліцензій на право виробництва та реалізації підакцизних товарів у разі виявлення випадків ухилення від сплати податків, порушень умов здійснення ліцензованих видів діяльності; скасування місцевого акцизного податку з торгівлі з можливим зарахуванням частки загальнодержавного податку до місцевих бюджетів.

На основі проведеного дослідження для підвищення ефективності стягнення та адміністрування акцизного податку в Україні запропоновано такі напрямки: 1) здійснити поділ підакцизних товарів на групи «гармонізованих» (за категоріями «спирт і алкогольні напої», «тютюнові вироби», «енергопродукти і електроенергія») і «не гармонізованих»; 2) уніфікувати ставки акцизного податку для спирту й алкогольних напоїв у межах підкатегорій цієї групи «гармонізованих» підакцизних товарів, підвищити вітчизняну ставку для «пива» і «спирту» до рівня мінімальних ставок у ЄС (у 2016–2019 рр.); 3) визначити базою оподаткування із застосуванням адвалорних ставок вартість товару за максимальними роздрібними цінами з урахуванням ПДВ й акцизного податку; 4) скасувати акцизний податок із реалізації через роздрібну торговельну мережу низки підакцизних товарів одночасно з підвищенням ставок «стандартного» акцизного податку із зарахуванням

частини його надходжень до місцевих бюджетів; 5) розробити прогнозований графік підвищення ставок акцизного податку на найближчі 5 років; 6) розробити комплексну Стратегію протидії незаконному виробництву та обігу підакцизної продукції; 7) посилити боротьбу із тіньовим сектором через запровадження електронної акцизної марки та автоматизованої системи контролю за обігом підакцизних товарів; 8) направити частину акцизного податку на фінансування програм охорони здоров'я, підвищення екологічної спрямованості акцизного податку, запровадження мінімальних роздрібних ціни на тютюнові вироби.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Буканов Г.М. Проблеми розвитку акцизного податку / Г.М. Буканов, А.П. Купін // Науковий вісник ХДУ. Випуск 1. – Т. 2. – 2017. - С. 12-15.
2. Бабич В. Поняття, історичний розвиток та правові засади акцизного збору / В. Бабич // Збірник наукових праць Академії ДПС України. - №1 (19). – 2012. – С. 212 – 218.
3. Кучерявенко Н.П. Налоговое право / Н.П. Кучерявенко. – Х.: Консум, 2014. – 432 с.
4. Нечай Н.В. Нариси з історії оподаткування / Н.В. Нечай. – К.: К.: Вісник податкової служби України, 2012.- 144 с.
5. Юридическая энциклопедия / [под ред. М.Ю. Тихомирова]. – М.: Юринформцентр, 2013. – 525 с.
6. Фрадинський О.А. Еволюція акцизного оподаткування в Україні / О.А. Фрадинський // Вісн. Хмельницького національного університету. – 2009.– Вип. 1. – С. 112–116.
7. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI в редакції Кодексу від 03.12.2017, підстава 2198-19, 2176-19 // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
8. Буланже М. Акцизная наклейка на зеленую злодейку // Налоговый вестник. – 1998. – № 8. – С.14 – 17.
9. Налоги / [под ред. Д.Г. Черника]. – М.: Финансі и статистика, 2009. – 215 с.
10. Заклекта-Берестовенко О.С. Фіскальний та регулюючий аспекти акцизного оподаткування в Україні / О.С. Заклекта-Берестовенко А.Я. Кізіма // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – №9-1. – С. 175–179.

11. Чугунов І. Я. Непряме оподаткування в системі регулювання економіки / І. Я. Чугунов, О. М. Жукевич // Економічний часопис – XXI. – 2014. – № 1-2(1). – С. 61-64.
12. Податкова політика: теорія, методологія, інструментарій: навчальний посібник / за ред. д-р екон. наук, проф. Іванова Ю.Б., д-р екон. наук, проф. Майбурова І.А. – Х.: ІНЖЕК, 2014. – 492 с.
13. Седова Н. В. Эволюция перечня подакцизной продукции в Российской налоговой системе / Н.В.Седова// Вестник Финансовой академии. – 2011. – № 3. – С. 56 – 59.
14. Іванченко А. В. Становлення та розвиток акцизного оподаткування в Україні / А.В. Іванченко // Вісник університету ДПС України. – 2012. – № 2. – С. 13 – 17.
15. Боровик П.М. Вдосконалення механізму податкового регулювання виробництва та обігу підакцизних товарів / П.М. Боровик, С.М. Колотуха, В.П. Бечко // Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. - 2015. - Вип. 82. - С. 270-276.
16. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.sta.gov.ua.
17. Рекова Н.Ю. Роль акцизного податку у податково-бюджетній системі України / Н.Ю. Рекова, О.В. Троханенко // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Інституціональні та еволюційні проблеми розвитку фінансово-кредитних систем». - Донецьк: Браво, 2013. - 150с.
18. Мединська Т.В. Особливості застосування акцизу в Україні та деяких країнах світу / Т.В. Мединська // Науковий вісник НЛТУ України. - 2012. - Вип. 22.2. - С. 207-212.
19. Юрій Е.О. Практика справляння акцизного податку в Україні / Е.О. Юрій, Н.П. Лисенко // Молодий вчений. – 2016. – № 12.1 (40). – С. 1028 – 1031.
20. Олійник О. В. Податкова система : навч. посіб. / О. В. Олійник, І. В. Філон. - К. : Центр н навчальної літератури, 2013.-160 с.

21. Столяров И. А. Антология экономической классики / предисл. - М. : МП «ЭКОНОМ КЛЮЧ», 2011. - 717 с.
22. Мулик Я. Суть та особливості функціонування акцизного податку в Україні / Я. Мулик, В. Подунай
23. Хлебнікова І.І. Стан і умови акцизного оподаткування / І.І. Хлебнікова // Актуальні проблеми економіки. –2014. –№4 (106). – С.228-235.
24. Данілов О.Д. Проблеми справляння акцизного збору та шляхи їх усунення / О.Д. Данілов, Т.В. Паєнтко // Фінанси України. – 2013. – №5. – С.58-64.
25. Приймак В. Сутність та особливості функціонування акцизного податку в Україні / В. Приймак // // Фіскальна політика України в умовах євроінтеграційних процесів : зб. тез доп. ІХ Веукр. наук.-практ. студ. конф. [м. Тернопіль, 25 листоп. 2016 р.] / редкол. : А. І. Крисоватий, О. М. Десятнюк, А. І. Луцик [та ін.] ; відп. ред. А. І. Луцик. - Тернопіль : Вектор, 2016. - С. 108-109.
26. Волкова О.Г. Деякі аспекти акцизного оподаткування в Україні /О.Г. Волкова // Причорноморські економічні студії. - 2016. - Вип. 5. - С. 146-150.
27. Сідельникова Л.П. Податкова система [Текст] : навчальний посібник / Л. П. Сідельникова, Н. М. Костіна. - 2-ге вид., випр. і доп. - К.: Ліра-К, 2013. - 604 с.
28. Слободянюк Ю.Ю. Фіскальна ефективність акцизного податку в Україні/ Ю.Ю. Слободянюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/slobodyanyuk-yu-yu-bohenko-o-s-fiskalna-efektivnist-aktsiznogo-podatku-v-ukrayini/>
29. Бюджетний моніторинг: аналіз виконання бюджету за 2016 рік / Офіційний веб-сайт Інституту бюджету та соціально-економічних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ibser.org.ua/publications/monitoringcategories/shchomisyachnyy>
30. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України /Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://me.gov.ua/?lang=uk-UA>

31. Сівіцька С.П. Використання підвищення акцизного податку як фактора покращення рівня здорового способу життя у державі / С.П. Сівіцька, О.М. Дахно // Економіка і регіон. – 2016. – № 5 (60). 2016. – С.31 – 37.

32. Державна казначейська служба України / Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/publish/category/23608>

33. Звіт про виконання Зведеного бюджету України за 2013 рік / Офіційний веб-сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=212666>

34. Звіт про виконання Зведеного бюджету України за 2014 рік / Офіційний веб-сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=257806>

35. Звіт про виконання Зведеного бюджету України за 2015 рік / Офіційний веб-сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=264515>

36. Звіт про виконання Зведеного бюджету України за 2016 рік / Офіційний веб-сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=384615>

37. Щомісячний моніторинг основних індикаторів бюджетної системи України станом на 01.01.2017 року / Офіційний веб-сайт Інституту бюджету та соціально-економічних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ibser.org.ua/publications/monitoringcategories/shchomisyachnyu>

38. Податкові механізми відновлення соціально- економічного розвитку в контексті реформи 2016 року / Національний інститут стратегічних досліджень

[Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/podatkovi_mehanizmu-f6424.pdf

39. Державний комітет статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

40. Боровик П.М. Недоліки сучасного вітчизняного механізму справляння акцизного податку / П. М. Боровик, В. П. Бечко, Я. В. Яценко // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). - 2014. - № 2(1). - С. 73-81.

41. Костяна О. В. Особливості розвитку акцизного оподаткування в Україні / О.В. Костяна // Бізнес Інформ. - 2017. - № 3. - С. 259-266.

42. ТОП-100 крупнейших плательщиков по объему сбора налоговых платежей в Сводный бюджет // Газета «Бизнес». – 2016. – № 9 (1204). – 29.02.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.business.ua/companies/top_100_nalogoplatelshchikov_ukrainy280575/

43. Касперович Ю.В. Акцизна політика в системі економічної безпеки держави /Ю.В. Касперович // Стратегічні пріоритети : науково-аналітичний щоквартальний збірник / Нац. ін-т стратегічних досліджень. – Київ, 2016. – № 2 (39). – С. 34-45.

44. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2017 році» № 1791-VIII від 20.12.2016 // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/card/1791-19>

45. Звіт про виконання плану роботи ДФС України за 2 півріччя 2015 року. Режим доступу: <http://sta-sumy.gov.ua/diyalnist-/plani-ta-zviti-roboti-/237691.html>

46. Олефір В. Результати і перспективи підвищення ставок акцизного податку на алкогольні напої і тютюнові вироби / В. Олефір // Економіст. - 2016. - № 7. - С. 8-11.

47. Непочатенко О.О. Акцизне оподаткування в Україні: сучасні проблеми та перспективи подальшого використання / О. О. Непочатенко, П. М. Боровик, Д. Ю. Парій. // Економіка. Управління. Інновації. Серія : Економічні науки. - 2016. - № 1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2016_1_16.

48. Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part, 21.03.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:22014A0529\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:22014A0529(01))

49. Council Directive 2008/118/EC of 16 December 2008 concerning the general arrangements for excise duty and repealing Directive 92/12/EEC [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32008L0118>

50. Council Directive 92/83/EEC of 19 October 1992 on the harmonization of the structures of excise duties on alcohol and alcoholic beverages [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:31992L0083>

51. Council Directive 2011/64/EU of 21 June 2011 on the structure and rates of excise duty applied to manufactured tobacco [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=celex:32011L0064>

52. WHO report on the global tobacco epidemic 2015 / World Health Organization [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.who.int/tobacco/global_report/2015/en/

53. Карпенко С.П. Сутність та особливості акцизного оподаткування: світовий досвід та перспективи в Україні / С. П. Карпенко // Економіка та держава. - 2015. - № 3. - С. 117-122.

54. Тенденції тіньової економіки в Україні у I кварталі 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki>.

55. Фіскальні наслідки прогнозування акцизного податку з вітчизняних тютюнових виробів в Україні / Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2017/06/FEAO_Tobacco_A5_11_web.pdf

56. Олійничук О. Світовий досвід акцизного оподаткування та його імплементація в Україні в контексті детінізації економіки / О.Олійничук, Я. Швець// Актуальні проблеми правознавства. – 2017. – Випуск 3 (11). – С. 197 – 200.

57. Баранова В. Г. Податкова система / В. Г. Баранова. – Одеса: ОНЕУ, 2016. – 344 с.

58. Євсєєва І. О. Напрями удосконалення акцизного оподаткування в контексті виконання положень Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. / І. О. Євсєєва, Н. М. Лисенька, І. О. Трубін. – Ірпінь : НДІ фінансового права, 2015. – 58 с.

59. Пислиця А. Теоретичні засади адміністрування акцизів / А. Пислиця // Фінанси, облік і аудит. - 2014. - Вип. 2. - С. 79-94.

60. Хлебнікова І. І. Фіскально-адміністративні технології управління акцизним податком / І. І. Хлебнікова // Вісник КНУТД. – 2013. – №5. – С. 159 – 164.

61. Розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції створення та впровадження автоматизованої системи контролю за обігом підакцизних товарів (алкогольних напоїв та тютюнових виробів) «Електронна акцизна марка» № 497-р від 6 липня 2016 р.
URL:<http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249204815>

62. Лисецька Н.М. Впровадження європейських стандартів акцизного оподаткування: досвід для України / Н.М. Лисецька // Глобальні та національні проблеми економіки: електронне наукове фахове видання. — 2015 . - № 4. - С.848-852